

Uspješnost poslovanja ruralnog turizma u Hrvatskoj: studija slučaja

Očić, Vesna; Mudri, Bonita; Grgić, Ivo; Šakić Bobić, Branka

Source / Izvornik: **Agronomski glasnik : Glasilo Hrvatskog agronomskog društva, 2019, 81, 77 - 86**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

<https://doi.org/10.33128/ag.81.2.2>

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:204:391872>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial 4.0 International/Imenovanje-Nekomercijalno 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-14**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Agriculture University of Zagreb](#)

USPJEŠNOST POSLOVANJA RURALNOG TURIZMA U HRVATSKOJ: STUDIJA SLUČAJA

PERFORMANCE OF RURAL TOURISM IN CROATIA: CASE STUDY

Vesna Očić, Bonita Mudri, I. Grgić, Branka Šakić Bobić

SAŽETAK

Ruralno područje čini 92% površine Republike Hrvatske i u posljednjim desetljećima je suočeno s jakim depopulacijskim trendovima. Jedan od mogućih odgovora na ovaj problem je jačanje turističke ponude u ruralnom području koja bi omogućila održiv razvoj ruralnog prostora, ponudu radnih mjesta i unaprjeđenje standarda stanovnika. Cilj ovoga rada je metodom studije slučaja prikazati obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo koje nudi agroturističku uslugu na području grada Daruvara. Analizirano gospodarstvo proizvodi grožđe i vino, te se od 2008. godine bavi i agroturizmom. Registrirano je kao vinotočje, a nudi i mogućnost noćenja kapaciteta četiri osobe. Gospodarstvo je promatrano od 2013. do 2017. godine, te je u navedenom razdoblju poslovalo iznad granice ekonomičnosti, uz iznimku 2016. godine kada su zabilježene ekstremne klimatske prilike. Prosječna rentabilnost gospodarstva u promatranom je razdoblju bila 7%, a kretala se od -13% (2016. godine), čemu su uzrok nepovoljne klimatske prilike te godine, do najvećih 18% 2013. godine, dok se ostvareni broj noćenja povećavao od 50 (2013. godine) do 85 godišnje (2017. godine). Za povećanje uspješnosti poslovanja agroturističkog gospodarstva svakako je potrebno raditi na povećanju popunjenosti kapaciteta, za što su potrebne šire marketinške aktivnosti.

Ključne riječi: agroturizam, obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo, pokazatelji uspješnosti poslovanja

ABSTRACT

The rural area covers 92% of the territory of the Republic of Croatia and in the last decades has been faced with strong depopulation trends. One of the possible answers to this problem is strengthening the rural tourism offer that would enable sustainable development of rural area, increased job offers and improved standard of living. The aim of this paper is to prepare a case study of

a family farm with agrotourism in the area of Daruvar. The analyzed farm produces grapes and wine, and since 2008 it has an agrotourism. It is registered for wine tasting and has accommodation capacity up to 4 persons. The farm was observed from 2013 to 2017, and in that period it was efficient, with the exception of 2016 when extreme climate conditions were recorded. The average profitability of the farm in the observed period was 7%, ranging from -13% (2016), caused by unfavorable weather conditions of that year, up to 18% in 2013, while the number of overnights increased by 50 (2013) up to 85 per year (2017). In order to increase the business success of the agrotourist farm, it is necessary to increase the usage of capacities, which requires broader marketing activities.

Key words: agrotourism, business success indicators, family farm

UVOD

Prema definiciji Vijeća Europe iz 1986. godine ruralni turizam je turizam na seoskom području sa svim aktivnostima koje se provode na tom mjestu, a najvažnija obilježja takvog turizma su mirna sredina, odsutnost buke, očuvanost okoliša, komunikacija s domaćinima, domaća hrana i upoznavanje sa seljačkim poslovima. Ruralni turizam je određen prirodnim i kulturnim resursima koji se nalaze na ruralnim područjima, a oni su dobar temelj za ruralni razvoj (Ružić, 2009.). Ruralni održivi turizam umrežava i uravnotežuje interese lokalne zajednice, turističke industrije i posjetitelja. Ujedno smanjenu štetu za okoliš i kulturološku štetu, poboljšava zadovoljstvo turista te dugoročno povećava ekonomski i društveni razvoj ruralnog područja (Krajnović i sur., 2011.). U kontinentalnoj Hrvatskoj je najrazvijeniji oblik ruralnog turizma seoski turizam, koji podrazumijeva povremeni boravak u seoskoj sredini što posjetiteljima pruža mogućnosti aktivnog sudjelovanja u životu i radu na seoskom obiteljskom gospodarstvu, sudjelovanje u poljoprivrednim svečanostima i drugim manifestacijama (Kesar, 2011.). Ruralni turizam je najslabije razvijena vrsta turizma u Hrvatskoj, iako više od 92% prostora čini ruralno područje. Dugoročni održivi razvoj ruralnog turizma na području kontinentalne Hrvatske može se osigurati integriranom turističkom ponudom različitih specifičnih oblika turizma (Bartoluci i sur., 2016.). Glavni cilj turizma u ruralnim područjima Hrvatske bio bi poboljšanje kvalitete života i smanjivanje depopulacijskih tokova (Demonja, 2014.). Stanovništvo Bjelovarsko-bilogorske županije, kao i većine ostalih hrvatskih regija u zadnja dva desetljeća bilježi smanjenje broja stanovnika, a ruralna naselja najvećim dijelom ulaze u depopulacijsku fazu odumiranja (Feletar i Feletar, 2008.). Istraživanje Udovča i Perpara (2007.) pokazuje da se

ruralni turizam u Sloveniji smatra vrlo važnim, vjerojatno čak i najvažnijim čimbenikom za gospodarski razvoj ruralnih područja, a smatra se i rješenjem za izgubljena radna mjesta. Promicanje turizma na malim obiteljskim gospodarstvima je prihvatljiv oblik gospodarskog razvitka ruralnih područja (Fleischer i Felsenstein, 2000.). Istraživanje provedeno u Portugalu pokazuje da nuditelji ruralnog turizma zamjeraju nedostatak potpore vlade u pogledu promocije i oglašavanja ruralnog turizma, te smatraju da je individualna promocija izvan granica države neefikasna i preskupa (Almeida, 2017.). Franić i Grgić (2002.) navode da uvođenje turističke djelatnosti na obiteljsko gospodarstvo omogućuje povećanje poljoprivredne proizvodnje, zaposlenosti, održivog razvitka, te unaprjeđenje životnog standarda. Uvođenjem agroturizma na poljoprivredna gospodarstva proširuje se primarna poljoprivredna djelatnost uslugama smještaja i prehrane te raznim drugim sadržajima, te se na taj način poljoprivrednicima omogućuje kvalitetniji plasman vlastitih proizvoda i posljedično tome povećanje dohotka. Iako agroturizam nema obilježje masovnosti jedan je od načina da mladi ostaju u krugu svojih obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava čime doprinosi održivom razvoju ruralnih krajeva (Šulmajster Šodić i sur., 2015.). Turistička ruralna ponuda je vrlo oskudna i jako oscilira u svojoj kvaliteti što se pripisuje lošoj poduzetničkoj inicijativi i nacionalnoj politici zanemarivanja turističkoga razvoja kontinentalnog prostora RH (Petračić, 2018.). Razvoj seoskog turizma u Hrvatskoj započeo je 1998. kada su u Hrvatskoj bila registrirana tek 32 obiteljska poljoprivredna gospodarstva. Od tada do danas broj OPG-ova koji se bave seoskim turizmom u Hrvatskoj kontinuirano raste, osobito u unutrašnjosti Istre, Osječko-baranjskoj županiji i drugdje (Kljaić Šebrek i sur., 2013.; Bartoluci i Petračić, 2015.; Bartoluci i sur., 2016.). Autori Zrakić i sur. (2015.) navode da su osnovna ograničenja daljnjem razvoju agroturističkih gospodarstva administracija i zakonski okvir koji uređuje poslovanje te nedostatak povoljnih financijskih sredstava. Kao ograničenje prisutna je i nedovoljna educiranost pružatelja usluga u specifičnim znanjima (primjerice marketing) te (ne)dostupnost takvih tipova edukacije.

METODE ISTRAŽIVANJA

U radu su korišteni primarni podaci dobiveni intervjuiranjem vlasnika obiteljskog gospodarstva koje je registrirano za agroturističku djelatnost (studija slučaja). Dubinski intervju je odrađen u rujnu 2018. godine, kada je s vlasnikom gospodarstva proveden usmeni razgovor tijekom kojega je postavljeno 26 pitanja otvorenog tipa, na koja je vlasnik slobodno odgovarao. Analizirano gospodarstvo se nalazi na području grada Daruvara (Bjelovarsko-bilogorska županija), te se bavi uzgojem vinove loze na obroncima Papuka. Gospodarstvo

je uključeno u Daruvarsku vinsku cestu, kao jedan od sedam punktova koje je moguće obići. Godine 2003. gospodarstvo je registrirano za proizvodnju grožđa i vina, a od 2008. godine počinje se baviti i agroturizmom. Gospodarstvo uz mogućnost kušanja vina, nudi i brojne druge sadržaje (etno izložba, tradicijski obrt bačvarstvo i vožnja seoskim kolima kroz vinograd, kao i mogućnost noćenja četiriju osoba). Zapošljava tri osobe puno radno vrijeme, te sezonske radnike prema obujmu posla.

REZULTATI I RASPRAVA

Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo je građeno i uređeno u autohtonom slavonskom stilu (kombinacija stare opeke i drveta) te se potpuno uklapa u turističku vinsku ponudu grada Daruvara. U vlasništvu gospodarstva nalazi se vinograd ukupne površine 1,9 hektara s ukupno 11.000 trsova, u kojem se nalaze bijele vinske sorte: Graševina, Traminac, Chardonnay, te crne: Cabernet Sauvignon i Crni pinot. U sortnom sastavu prevladavaju bijele sorte sa 91% udjela čemu su, prema riječima vlasnika, razlog preferencije kupaca/posjetitelja. Sve proizvedene količine vina gospodarstvo prodaje u vlastitom prostoru, čime izbjegava troškove posrednika.

Tablica 1. Kalkulacija varijabilnih troškova proizvodnje grožđa na analiziranom gospodarstvu

Table 1 Calculation of variable costs of grape production on the analyzed family farm

	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
Prinos, kg	22.800	23.200	21.000	18.000	22.950
VARIJABILNI TROŠKOVI					
Gnojivo za vinograde, kn	5.031,20	5.181,30	5.221,20	5.595,50	5.031,20
Trošak sredstava za zaštitu, kn	14.717,40	14.907,40	14.907,40	15.675,00	14.717,40
Trošak korištene usluge mehanizirane berbe, kn	2.470,00	2.470,00	2.470,00	2.470,00	2.470,00
Ostali radovi, kn	9.880,00	9.880,00	9.880,00	10.000,00	9.900,00
Troškovi rezidbe, kn	7.600,00	7.600,00	8.000,00	8.000,00	8.000,00
Ostali troškovi, kn	5.557,50	5.462,50	5.605,00	5.605,00	5.557,50
Ukupni varijabilni troškovi, kn/1,9 ha	45.256,10	45.501,20	46.083,60	47.345,50	45.676,10
Prosječan varijabilni trošak, kn/kg	1,98	1,96	2,19	2,63	1,99

Izvor: Mudri B. (2019), diplomski rad
Source: Mudri B. (2019), Thesis

Iz evidencije gospodarstva je vidljivo da je najveći ostvareni prinos grožđa bio 2014. godine, koja je u agroekološkom smislu bila iznimno pogodna. Nisu zabilježene velike kiše koje bi pogodovala bolestima, niti velike suše koje bi smanjile prinos. Vegetativna 2016. godina je bila izuzetno nepovoljna, vrlo kišna s malo sunčanih dana što je utjecalo na pojavu plamenjače vinove loze i sive plijesni koje su značajno smanjile prinos. S obzirom na bolesti, potrošene su i značajne količine zaštitnih sredstava i gnojiva kako bi se smanjile posljedice, što je povećalo varijabilni trošak proizvodnje. Prosječan varijabilni trošak proizvodnje grožđa u promatranom petogodišnjem periodu iznosio je 2,15 kn/kg, te je vidljivo da je pod velikim utjecajem klimatskih uvjeta pojedine proizvodne godine.

Tablica 2. Kalkulacija varijabilnih troškova proizvodnje vina na analiziranom gospodarstvu

Table 2 Calculation of variable costs of wine production on the analyzed family farm

	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
Proizvedeno vino, litre	15.960	16.240	14.700	12.600	16.065
VARIJABILNI TROŠKOVI					
Vlastito proizvedeno grožđe, kn	45.256,10	45.501,20	46.083,60	47.345,50	45.676,10
Kupljeno grožđe, kn				6.250,00	
Troškovi proizvodnje vina, kn	11.000,00	12.500,00	14.500,00	14.500,00	16.500,00
Enološka sredstva, kn	14.717,40	14.782,00	14.801,00	17.575,00	16.620,00
Analiza vina, kn	807,50	997,50	997,50	1.130,50	1.140,00
Potrošni materijal, kn	2.280,00	2.489,00	2.489,00	2.698,00	2.698,00
Staklena boca, kn	51.072,00	52.780,00	47.775,00	49.075,00	52.211,25
Čep, kn	31.920,00	32.480,00	29.400,00	30.200,00	32.130,00
Etikete, kn	14.364,00	15.428,00	13.965,00	14.345,00	15.261,75
Kutije, kn	35.112,00	35.728,00	32.340,00	33.220,00	35.343,00
Troškovi rada, kn	70.000,00	90.000,00	94.000,00	132.000,00	100.000,00
Ostali troškovi, kn	10.500,00	11.500,00	11.500,00	11.500,00	14.500,00
Ukupni varijabilni troškovi, kn/1,9 ha	287.029,00	314.185,70	307.851,10	359.839,00	332.080,10
Prosječan varijabilni trošak, kn/butelji	17,98	19,35	20,94	28,56	20,67

Izvor: Mudri B. (2019), diplomski rad
Source: Mudri B. (2019), Thesis

Prodajna cijena vina bila je 35 kn/butelji i ona je konstantna kroz svih pet promatranih godina. Razlog tome je mišljenje članova gospodarstva da tražena cijena odgovara kvaliteti i tradiciji proizvedenog vina. Prosječan varijabilni trošak butelje vina je u promatranom periodu iznosio 21,50 kn. Radi loših klimatskih prilika 2016. godine te je godine zabilježeno dodatno kupovanje grožđa za vino što je utjecalo na značajno povećanje prosječnog varijabilnog troška vina (12% više od prosječne vrijednosti).

Tablica 3. Kalkulacija prihoda i troškova agroturističkog gospodarstva

Table 3 Calculation of revenues and costs of agrotourist family farm

	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
PRIHODI					
Prihodi od prodaje vina	558.600,00	568.400,00	514.500,00	441.000,00	562.275,00
Prihodi od iznajmljivanja smještaja, kn	30.000,00	40.200,00	48.000,00	43.200,00	51.000,00
Prihodi od kušaonice, kn	980,00	1.200,00	1.850,00	2.000,00	2.400,00
Prihodi od ugošćavanja gostiju, kn	48.000,00	51.000,00	54.300,00	54.800,00	60.000,00
Prihodi od vožnje kolima kroz vinograd, kn	800,00	1.100,00	1.500,00	2.000,00	2.400,00
UKUPNI PRIHODI, kn	638.380,00	661.900,00	620.150,00	543.000,00	678.075,00
TROŠKOVI - varijabilni					
Troškovi proizvodnje vina na gospodarstvu, kn	287.029,00	314.185,70	307.851,10	359.839,00	332.080,10
Troškovi kupljene hrane za goste, kn	10.150,00	18.200,00	19.000,00	21.000,00	25.000,00
Troškovi kupljenog pića za goste, kn	9.150,00	13.050,00	17.800,00	16.000,00	15.000,00
Ukupni varijabilni trošak, kn	306.329,00	345.435,70	344.651,10	396.839,00	372.080,10
TROŠKOVI - fiksni					
Režijski troškovi, kn	17.520,00	18.250,00	18.250,00	18.250,00	21.000,00
Troškovi stalno zaposlenih na gospodarstvu, kn	104.400,00	108.720,00	109.080,00	112.320,00	118.800,00
Paušal boravišne pristojbe, kn	3.600,00	3.600,00	3.600,00	3.600,00	3.600,00
Članarina turističke zajednice, kn	600	600	600	600	600
Komunalna naknada, kn	1.200,00	1.200,00	1.200,00	1.200,00	1.440,00
Amortizacijski trošak, kn	90.000,00	90.000,00	90.000,00	90.000,00	90.000,00

Ukupni fiksni trošak, kn	217.320,00	222.370,00	222.730,00	225.970,00	235.440,00
UKUPNI TROŠAK, kn	523.649,00	567.805,70	567.381,10	622.809,00	607.520,10
BRUTO DOBIT, kn	114.731,00	94.094,30	52.768,90	-79.809,00	70.554,90
Porez na dobit/dohodak, kn	20.651,58	16.936,97	9.498,40	0,00	12.699,88
NETO DOBIT, kn	94.079,42	77.157,33	43.270,50	-79.809,00	57.855,02
EKONOMIČNOST	1,22	1,17	1,09	0,87	1,12
RENTABILNOST, %	18%	14%	8%	-13%	10%

Izvor: Mudri B. (2019), diplomski rad

Source: Mudri B. (2019), Thesis

Prema podacima obiteljskog gospodarstva smještajni kapaciteti su 2013. godine bili popunjeni svega 50 dana godišnje, nakon čega se svake godine bilježi sve veća popunjenost i prihodi od iznajmljivanja smještaja, s najvećom popunjenošću 2017. godine (85 dana godišnje). Većoj popunjenosti smještaja svakako bi pogodovala veća promocija, što bi trebao biti cilj kako samih ponuđača tako i cjelokupne lokalne zajednice u svrhu zadržavanja radnih mjesta, održivog ruralnog razvoja i posljedično smanjenja depopulacije (Fleischer i Felsenstein, 2000.; Demonja, 2014.; Krajnović i sur., 2011.).

U ukupnim troškovima gospodarstva se, osim troška proizvodnje vina, izdvaja i trošak stalno zaposlenih na gospodarstvu. Iako ovaj trošak ima značajan udio u troškovima gospodarstva, on ujedno omogućava zaposlenost i zadržavanje stanovnika na ruralnom području.

Iako se u promatranom razdoblju i prihodi i troškovi prosječno povećavaju (uz godišnje oscilacije), povećanje prihoda je manje nego povećanje troškova, što je situacija koju bi svakako trebalo promijeniti prvenstveno većom popunjenošću kapaciteta.

U cijelom promatranom razdoblju gospodarstvo je poslovalo iznad granice ekonomičnosti ($E \geq 1$), osim u 2016. godini, čemu su uzrok nepovoljne klimatske prilike te godine. Iz toga je vidljivo da su gospodarstva jako podložna klimatskim rizicima, te bi trebalo educirati proizvođače o mjerama disperzije rizika kako se klimatski rizici ne bi toliko odražavali na poslovanje gospodarstva.

Prosječna rentabilnost gospodarstva je u promatranom razdoblju bila skromnih 7%. Povećanje ovog pokazatelja moguće je prvenstveno provođenjem marketinških aktivnosti koje bi omogućile povećanje broja dana popunjenosti gospodarstva i ostvarivanje većeg prihoda. To bi djelovalo na povećanje ekonomičnosti gospodarstva i daljnji rast zaposlenosti te smanjenje depopulacijskih tokova, što mora biti cilj kako lokalne zajednice, tako i društva u cjelini.

ZAKLJUČAK

Jedno od mogućih rješenja ubrzane depopulacije ruralnog prostora svakako je razvoj malih obiteljskih agroturističkih gospodarstava koja bi omogućila održiv razvoj ruralnih područja. U radu je metodom studije slučaja analizirano poslovanje obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva koje je od 2003. godine registrirano za proizvodnju grožđa i vina, a od 2008. godine se bavi i agroturizmom, te se nalazi na području grada Daruvara. Smještajni kapaciteti gospodarstva su 2013. godine bili popunjeni svega 50 dana, nakon čega se svake godine bilježi sve veća popunjenost i prihodi od iznajmljivanja smještaja, s najvećom popunjenošću 2017. godine (85 dana godišnje). Iako se u promatranom razdoblju i prihodi i troškovi prosječno povećavaju (uz godišnje oscilacije), povećanje prihoda je manje nego povećanje troškova. U promatranom razdoblju gospodarstvo je poslovalo iznad granice ekonomičnosti ($E \geq 1$), osim u 2016. godini, čemu su uzrok loše klimatske prilike te godine. Prosječna rentabilnost gospodarstva bila je 7%, a kretala se od -13% 2016. godine do 18 % 2013. godine. Da bi gospodarstvo uspješnije poslovalo svakako je potrebno raditi na povećanju popunjenosti smještajnih kapaciteta za što su potrebne dodatne marketinške aktivnosti (medijsko praćenje ponude, sudjelovanje na sajmovima s ciljem promoviranja turističke destinacije) koje mora inicirati ponuđač usluge, ali čemu treba pomoći i šira lokalna zajednica kao i društvo u cjelini. Bilo bi korisno međusobno udruživanje agroturističkih gospodarstava s ciljem zajedničkog istupa na tržištu i upoznavanja s ponudom eventualno zainteresiranih na domaćem i stranom tržištu.

NAPOMENA

Rezultati prikazani u radu dio su istraživanja diplomskog rada studentice Bonite Mudri, mag. ing. agr. „Financijska opravdanost poslovanja gospodarstva koje se bavi ruralnim turizmom“.

LITERATURA

1. Almeida, A.M. (2017.): Rural development and rural tourism: an institutional approach, *European Journal of Applied Business Management*, 3(1), 101-107
2. Bartoluci, M., Hendija, Z., Petračić M. (2016.): Pretpostavke održivog razvoja ruralnog turizma u kontinentalnoj Hrvatskoj, *Acta Economica Et Turistica*, 1(2), 141-158

3. Bartoluci, M., Petračić, M. (2015.): Mogućnosti razvoja ruralnog turizma na području Slavonije i Baranje, 2. Međunarodni znanstveno-stručni skup The Challenges of today – tourism and local development, 1-3.10 2015. Šibenik, 53-54
4. Demonja, D. (2014.): The Overview and Analysis of the State of Rural Tourism in Croatia, *Sociologija i prostor* 52 (2014) 198 (1), 69-90
5. Feletar, D., Feletar, P. (2008.): Depopulacija i promjene u prostornom rasporedu stanovništva na području Bjelovarsko-bilogorske županije od 1857. do 2001. godine, *Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru*, br. 2 (2008), 61-115
6. Fleischer, A., Felsenstein, D. (2000.): Support for rural tourism – Does it make a difference?, *Annals of Tourism Research*, 24(4), 1007-1024
7. Franić, R., Grgić, Z. (2002.): Agroturizam na obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu u Hrvatskoj–Pretpostavke i izgledi razvitka-Studij slučaja, *Agriculturae Conspectus Scientificus*, 67(3): 131-141
8. Kesar, O. (2011.): Specifični oblici turizma. Nastavni tekst za predavanja na kolegiju Specifični oblici turizma, *Ekonomski fakultet Zagreb*
9. Kljaić Šebrek, J., Birkić, D., Petračić, M. (2013.): Uloga turističkih seoskih obiteljskih gospodarstava u razvoju turizma Istočne Hrvatske, *Acta Turistica Nova*, 7(2), 261-277
10. Krajnović, A., Čičin-Šain, D., Predovan, M. (2011.). Strateško upravljanje razvojem ruralnog turizma – problemi i smjernice, *Oeconomica Jadertina*, 1(1), 30-45
11. Mudri, B. (2019.): Financijska opravdanost poslovanja gospodarstva koje se bavi ruralnim turizmom, diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu Agronomski fakultet
12. Petračić, M. (2018.): Poduzetnički projekti u održivom razvoju ruralnoga turizma, doktorska disertacija, Sveučilište u Rijeci Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, Opatija
13. Ružić, P. (2009.). Ruralni turizam. Pula:Institut za poljoprivredu i turizam Poreč, drugo prošireno izdanje
14. Šulmajster Šodić, M., Kovačević, V., Nadvjegi, E. (2015.): Značaj agroturizma za održivi razvoj gospodarstva Baranje, *Zbornik radova 4. Međunarodnog znanstvenoga simpozij Gospodarstvo Istočne Hrvatske - vizija i razvoj*, 21-23.05.2015., Osijek, 120-132
15. Udovč, A., Perpar, A. (2007.): Role of rural tourism for development of rural areas, *Journal Central European Agriculture*, 8(2), 223-228

16. Zrakić, M., Grgić, I., Batelić, K., Tomić, M., Mesić, Ž., Gugić, J. (2015.):
Mogućnosti i ograničenja razvitka agroturističkog gospodarstva – studij slučaja
u Istri. *Agroeconomia Croatica*, 5 (1), 66-74

Adresa autora-Author's address:

doc.dr.sc. Vesna Očić,
e-mail:vocic@agr.hr,
prof.dr.sc. Ivo Grgić,
doc.dr.sc. Branka Šakić Bobić
Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu,
Svetošimunska 25, 10000 Zagreb, Hrvatska

Primljeno - Received:

12.04.2019.

Bonita Mudri, mag.ing.agr.,
Kolodvorska ulica 14, 44320 Kutina, Hrvatska